

# Sillhövda kyrka

Lunds stift



## Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

HENRIK NILSSON 2020-09-14



LASERNA  
RESTAURERING

Svenska kyrkan   
LUNDS STIFT

# Sillhövda kyrka

Fridlevstads församling, Karlskrona-Ronneby kontrakt, Lunds stift, Sillhövda socken, Karlskrona Bakareboda 1:108, Karlskrona kommun, Blekinge län, Blekinge.

## Beskrivning och historik

### Kyrkomiljön

Kyrkbyn Sillhövda ligger cirka tre mil norr om Karlskrona i övergången mellan Blekinges dalbygd där inlandsisen gett upphov till ett utpräglat mosaiklandskap och de stenbundna skogsbygderna på höglandet i norr. Socknen avgränsas i norr av länsgränsen mot Småland, som innan freden i Roskilde 1658 utgjorde gränsen mellan Danmark och Sverige. Det gränsnära läget hade innan dess präglat området genom återkommande krigshärjningar, men även gällande kulturella strömningar till följd av de täta kontakterna med Smålandsbygderna.

Sillhövda har historiskt tillhört Fridlevstads socken men fick likt flera av de avlägset belägna orterna i landskapets norra del eget kapell under 1700-talet för att under 1800-talet bilda egna församlingar. Utvecklingen var en naturlig följd av befolkningsökningen under 1700- och 1800-talen.



*Flygbild över Sillhövda kyrkoanläggning 2014, tagen från norr. Foto: Pär-Martin Hedberg.*

Efter järnvägens ankomst på 1870-talet kom närbelägna byn Holmsjö att utvecklas till ett stationssamhälle med vilken den gamla kyrkbyn, som idag utgörs av villabebyggelse koncentrerad längs vägen söder om kyrkan, numera är sammanbyggd. Kyrkoanläggningens närmiljö utgörs i övrigt av sjön Sillhövden i öster och av barrskog i väster. Söder om kyrkogården ligger församlingshemmet, inrymt i den gamla sockenstugan, med tillbyggnader.

## Kyrkobyggnaden

De blekingska socknarna utgjordes sedan medeltiden av långsmala områden som sträckte sig från gränsskogarna i norr ner till Östersjön i söder. Sockenkyrkorna var belägna i de kustnära områdena och befolkningen i skogsbygderna hade därför mycket långt till kyrkan. I Fridlevstads socken finns belägg för träkapell i både Holmsjö och Horryda, vilka sannolikt ödelades under Nordiska sjuårskriget på 1560-talet. Backaryd byggde kapell och blev annexförsamling till Ronneby under 1600-talets förra hälft, men för övriga landskapet var det först under 1700-talets senare del som en liknande utveckling tog fart. Denna nybyggnadsperiod inleddes 1766 med uppförandet av ett enkelt och traditionellt träkapell i Sillhövda med rektangulärt kyrkorum, sakristia i norr och ingång i söder. Timmerstommen var panelklädda och tak och gavelrösten avtäckta med spån. Kapellet restes på Bakareboda ägor, där sockenstugan låg sedan 1740-talet, och gick efter invigningen 1768 inledningsvis under namnet Bakareboda kapell. Redan från 1773 börjar dock benämningen Sillhövda kapell dyka upp i arkivhandlingarna. På 1830-talet uppfördes en fristående klockstapel. 1844 blev Sillhövda annexförsamling till Fridlevstad och kapellet började därmed kallas kyrka. 1868 adderades ett vapenhus i väster och södra ingångsdörren sattes igen. Under 1800-talets senare del pågick samtidigt utdragna diskussioner kring uppförandet av en ny kyrkobyggnad och de långt gångna planerna, där ritningar framtagits av domkyrkoarkitekt Theodor Wählin, tycks främst ha avstannat på grund av meningsskiljaktigheter kring om den skulle byggas på samma plats som träkyrkan eller i det sedan järnvägens ankomst snabbt växande stationssamhället Holmsjö.

Planerna på ny kyrkobyggnad återupptogs några decennier in på 1900-talet och utvecklade sig då till en kamp mellan myndigheterna som ansåg att kyrkobyggnaden skulle bevaras och församlingen som med stöd av biskop Edvar Rohde förespråkade rivning och uppförande av en modernistisk kyrka efter ritningar av Sigge Ullén, stadsarkitekt i Karlskrona. 1939 beslöt kyrkostämman att den gamla kyrkan skulle skänkas till Blekinge Musei- och hembygdsförening för flytt till hembygdsparken i Karlskrona. Tillståndsansökan för detta avsågs av Kungl. Byggnadsstyrelsen i beslut daterat 13 maj 1940 och en vecka senare, söndagen 19 maj, brann kyrkan ner till grunden. Klockstapeln räddades tack vare att vinden var nordostlig.

Genast påbörjades arbetet med att ta fram ritningar för ny kyrkobyggnad, av okänd anledning övergavs Sigge Ulléns tre år gamla förslag. På inrådan från Byggnadsstyrelsen kontaktades arkitekten Herbert Kockum som ritat tre kyrkor som uppförts för Ronneby pastorat 1939, i medeltidsinspirerad men samtidigt modernistisk stil. Den malmöfödde arkitekten, som familjenamnet till trots tidigare mest varit verksam



*Sillhövda kyrka fotograferad någon gång innan klockstapelns flytt 1955, med sockenstugan till vänster i bild. Bild från ATA, fotograf okänd.*

i Stockholm, är utöver ett antal bostadsprojekt främst känd för att ha ritat ett 50-tal bensinstationer för Svenska BP. Kockums ritningar för ny kyrka i Sillhövda godkändes 1942 men till följd av restriktioner för byggverksamhet under andra världskriget dröjde det till november 1943 innan arbetena kunde inledas. Drygt två år senare, andra söndagen i advent 1945, kunde biskop Rohde inviga den nya helgedomen som utgjordes av långhus med fullbrett kor och underliggande pannrum i väster, torn i öster samt sakristia norr om koret. Därtill hade ett bårhus uppförts nordost om kyrkan. Det treskeppiga kyrkorummet var slaget med kryssvalv och genom en stor valvbåge öppen mot orgelläktaren i tornets andra våning, det sistnämnda ett grepp som också återfinns i Kockums tidigare kyrkor.

Fram till 1947 fortsatte kompletterande arbeten, främst gällande interiör och inredning, men efter det återstod endast att installera orgel, vilket skedde 1953 då kyrkan även fick direktverkande el med panelradiatorer och bänkvärmare. 1955 renoverades ekportarna och försågs med sparkplåtar i koppar. Samma år flyttades klockstapelns från sin ursprungliga plats direkt söder om kyrkan till ny plats längre åt sydväst. 1968 avfärgades fasaderna med plastbaserad färg. Redan ett år senare ska färgen börjat spricka och flagna.

Inför kyrkans 20-årsjubileum påbörjas 1970 en lång restaureringsprocess, där arbetena bland annat omfattar fasaderna som blåstras, putsas och avfärgas med silikatfärg

(KEIM). Torntak, fönsterbleck och avvattningssystem som tidigare varit utförda i galvad plåt utförs nu i koppar. Fönster, dörrar och fast inredning målas eller lackas. Möjligen får norra bänkkvarteret nytt undergolv. I vapenhuset tillkommer ett städrum. Lucköppningen elektrifieras 1976.

Efter 1970-talets arbeten finns inga uppgifter om förändringar förrän 2000, då altartavlan rengörs och konserveras. 2005 tillkommer tillgänglighetsramp vid huvudentrén samt RWC i vapenhuset. 2007 införskaffas ny ljudanläggning och kyrkbänkarna får sittdynor. Året därpå dras elen om 2010 installeras nytt inbrotts- och brandlarm. 2015 förgylls bårhusets spira, ett utställningsskåp tillkommer och predikstolen förses med ny ledstång. 2019 lades långhustaket om med enkupigt lertegel från Vittinge.

### *Exteriör*

Kyrkans planform utgörs av långhus med fullbrett kor och underliggande pannrum i väster, kraftigt torn i öster som är något indraget i långhuskroppen samt sakristia norr om koret. Grund- och källarmurar är gjutna i betong medan kyrkan över mark vilar på en oputsad sockel av kvaderhuggen granit. Murverken i tegel är murade i kryssförband, slätputsade och enligt underhållsplanen vitkalkade (uppgifter om silikatfärg förekommer också). Långsidornas fasader avslutas upptill med en takfotsgesims i två raka språng medan tornet har en rundad list. Gavelfasaderna är osmyckade. Långhus och sakristia har sadeltak avtäckta med rött enkupigt tegel som vid gavlarna avslutas i liv med fasaderna. Torntaket bryts av en kopparklädd oktagonal lanternin med ljusinsläpp i form av grekiska kors, vilken avslutas med en högrest smal spira som kröns av ett kors i järn med förgyllda kulor. Även övriga plåtarbeten, inklusive avvattningssystem och fönsterbleck, är utförda i koppar. I norra takfallet över koret och pannrummet finns en plåtklädd skorsten och i sakristians västra takfall en taklucka.

Huvudentrén i öster nås via en trappa och tillgänglighetsramp i granit med handledare i svartmålat smide. I en djup och rakt avslutad nisch med rundade övre hörn sitter en pardörr som följer nischens form, klädd med lackad stående locklistpanel i ek och hög sparkplåt i koppar. Nischen flankeras av två lyktor i plåt och ovanför entrén finns en minnestavla i granit med den förgyllda inskriptionen "ÅR 1945 UNDER KONUNG GUSTAF V:S TRETTIOÅTTONDE REGERINGSÅR INVIGDES DENNA KYRKA AV BISKOP EDV. ROHDE". Högre upp i fasaden bildar dekorativa svartmålade ankarslutur årtalet 1945. Klockvåningen har rundbågiga ljudöppningar i varje väderstreck med ljudluckor av liggande ljusgrå panel. Kyrkans fönster är utförda i trä och gråmålade. Tornvåningen har vardera ett större fönster i norr och söder, med fyra småspröjsade lufter. Vapenhuset har i samma fasader mindre kvadratiske och korspröjsade fönster placerade långt åt öster. Långhus och kor har rundbågiga och småspröjsade fyrluftsfönster, fyra i söder och två i norr. I sakristians östfasad sitter ett tvåluftsfönster med en liggande spröjs per båge i söder och i norr ett kvadratisk korspröjsat fönster lika vapenhusets. Ännu ett sådant fönster finns i västfasadens norra del, medan det i den södra delen sitter i lika stort fönster, men blyspröjsat med färgat glas. Sakristians norrfasad nås prästingången via en tre steg hög



*Kyrkan från väster.*

granittrappa. Dörrbladet är klätt med samma typ av ekpanel som huvudentrén och är placerat indraget i en rakt avslutad nisch. Ovanför entrén finns en lykta lika de vid huvudentrén och högt i gavelröset en ventilationsglugg utformad som ett grekiskt kors. I korets västfasad långt till söder återfinns nedgången till källaren genom en dörr lika prästingångens men vänsterhängd. I sockeln strax norr om dörren sitter ett litet rektangulärt och ospröjsat fönster. Gavelröset har en smal och rundbågig nisch med en mycket smal ventilationsglugg.

### *Interiör*

Genom kyrkans huvudentré i öster nås vapenhuset där golvet är belagt med rektangulära kalkstensplattor, väggarna vitmenade och taket klätt med brunlaserad panel. I sydvästra hörnet finns en senare adderad städskrubb vars regelväggar är vävklädda och vitmålade. Ytterportens insida utgörs av brunådrade fyllnadsdörrar, där de nedre speglarna täcks av sparkplåtar. Liknande pardörrar men utan sparkplåtar och rundade hörn leder in mot kyrkorummet i väster, medan enkeldörrar i söder leder till läktartrappan och i norr mot RWC. I vapenhuset finns ett votivskepp och en äldre kyrkklocka.

Kyrkorummets golv, där korets nivå är två steg högre än i långhuset, är liksom i vapenhuset belagt med kalkstensplattor. De båda bänkkvarteren står på brunfernissade furugolv. Under läktaren där bänkrader avlägsnats är furugolven endast lackade.

Väggarna är vitmenade liksom det treskeppiga kyrkorummets valv som förutom på konsoler i yttermurarna vilar på kraftiga och enkelt utformade pelare med oktagonalt tvärsnitt. Korets centrala valv utgörs av ett stjärnvalv medan övriga valv är utformade som kryssvalv vars ribbor har rundad profil. Greppet med ett stjärnvalv och i övrigt kryssvalv hade Kockum också använt i kyrkorna i Kallinge och Bredåkra och sägs vara inspirerat av Heliga Kors kyrka i Ronneby. Mittskeppet avslutas vid altaret i väster med en invändig absid. Fönstrens lösa innerbågar är spröjsade likt ytterbågarna och målade i bruten vit kulör.

I öster ansluter långhuset till orgelläktaren genom en rundbågig valvöppning med en barriär med helfranska fyllningar i ek. Läktaren, vars undersida är klädd med samma brunlaserade panel som taket i vapenhuset, nås via en svängd trappa i vapenhusets sydöstra hörn. Golvet är belagt med röd heltäckningsmatta, väggarna vitmenade och taket utgörs av ett gjutet vitmålat betongbjälklag. Utmed norra väggen leder en trappa i trä till klockvåningen, där betonggolvet är obehandlat och väggarna putsade och vitmålade med mineralisk färg. Centralt i rummet står klockbocken i furu, där en smal och hög stege leder upp till en liten lucka i betongbjälklaget och tornvinden. I väster leder en dörr till kyrkvinden med cuprinolbehandlad takstol och isolerade valv.

Till sakristian norr om koret leder en rakt avslutad murverksöppning med rundade övre hörn in till en kammare där ett litet kvadratisk fönster i väster är försett med en blyspröjsad glasmålning med madonnan och barnet-motiv. Sakristian öster om kam-



*Kyrkorummet mot koret i väster.*

maren har vitmenade väggar, brunlaserad takpanel och golv täckt av en grön heltäckningsmatta. I anslutning till rummet, som är möblerat med bord, lösa stolar och ett enkelt bordsaltare finns wc, förråd och hall. På södra väggen finns en piscina i mässing av en typ som är vanligt förekommande i blekingska kyrkor.

## Inredning och inventarier

*Kyrkans fasta inredning och inventarier är om inte annat anges samtida med kyrkan och ritade av Herbert Kockum. Merparten av träföremålen är tillverkade av Emmaboda snickerifabrik.*

*Altaret* är ett blockaltare murat i rött tegel med altarskiva av polerad kalksten.

Över altaret hänger ett medeltida *altarskåp*, en triptyk med skurna och snidade skulpturer i ek av tyskt ursprung daterad till senare delen av 1400-talet. I corpus framställs Jungfru Marias himmelska kröning med fadern och sonen på var sida, troligen flankerade av S:t Martinius och S:t Laurentius. I flyglarna finns mindre framställningar av de tolv apostlarna. Altarskåpet är delvis bemålat i rött och blått mot förgylld botten. Triptyken inköptes till Sillhövda gamla kyrka från Torhamns kyrka 1776. 1842 ersattes det av ett träkors och placerades i klockstapeln innan det 1902 flyttades till Blekinge museum. 1924 fick Fridlevstads församling tillstånd att sätta upp altarskåpet i sin kyrka. I samband med den nya kyrkans uppförande begärde emellertid Sillhövdaborna tillbaka sitt altarskåp, vilket efter vissa stridigheter till slut kom att genomföras.

*Altarringen* i ek har halvellipsoid form och utgörs av stående profilerad panel med klarlackad överliggerare. Centralt framställs ett förgyllt kristusmonogram flankerat av grönmålade palmlöv i skuren relief. Knäfallet är stoppat och klätt med röd sammet.

*Predikstolen* i ek är placerad invid långhusets nordvästra valvpelare och nås från koret via en inklädd trappa. Såväl korg som fot har oktagonal planform. Korgens sidor är uppbyggda som ramverkskonstruktioner av vilka fem pryds av skulpturer föreställande Moses, Jesaja, Kristus, biskop Eginio samt Olaus Petri. Över skulpturerna, som är utförda av skulptören Erik Sand, löper ett band av skuren och förgylld fiskblåseornamentik under en förkroppad underliggerare.

*Dopfunten* i krysshämrad granit har rund cuppa med inskriptionen "LÅT BARNEN KOMMA TILL MIG" och S:t Georgskors i högre relief. Skaftet pryds av en vulst i form av en repstav och den runda foten är enkelt profilerad.

Den öppna *bänkinredningen* i lackad ek som flankerar mittgången har gavlar och ryggstöd i ramverkskonstruktion, de förstnämnda i helfranskt utförande, samt sittbänkar med stoppade dynor klädda i rött tyg. Bänkarna har fotstöd, psalmbokshyllor och kläd-krokar. Utöver de två kvarteren i långhuset finns även bänkrader i koret, vända mot altaret. Under läktaren har bänkrader tagits bort.

*Orgeln* med 17 stämmor fördelade på två manualer och pedal är tillverkad av orgelbyggare John Grönwall i Lilla Edet och installerades i kyrkans 1953. 1965 byttes en stäm-



ma ut. Fasaden är enkelt utformad, med tre pipfält stående på en ramverkskonstruktion målad i vitt grått.

Kyrkans två *kyrkklockor* i malm är båda gjutna 1830 i Jönköping av E. Lundqvist och A.M. Rönnblom och hängde tidigare i klockstapeln. Utöver inskriptioner pryds klockorna av akantus- och blomsterornamentik samt bevingade änglahuvuden. I vapenhuset står en äldre kyrkklocka i gjutjärn från 1773 som enligt uppgift i kyrkans underhållsplan ska ha sålts 1830 men återköpts 1945.

Kyrkan bevarar i stor utsträckning fast inredning och inventarier från tiden för uppförandet. Föremålen är som del av den välbevarade helhetsmiljön av högt kulturhistoriskt intresse. Detta gäller inte minst belysningsredskapen, där mässingslampetterna och merparten av ljuskro-



*Dopfunten från 1945.*



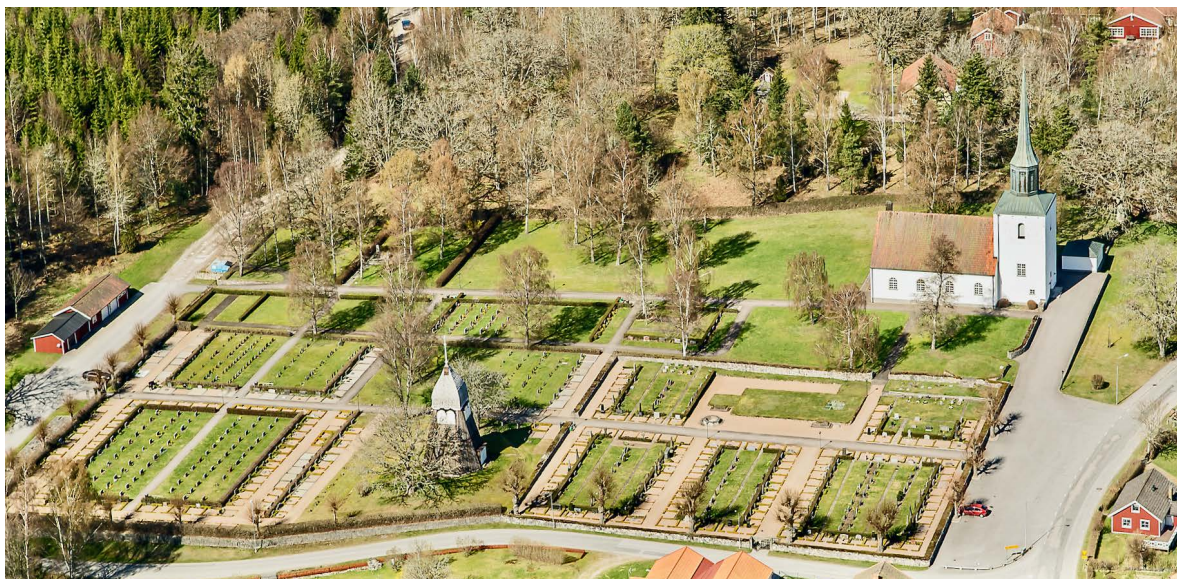
*Altarskåpet är ett tyskt arbete från sent 1400-tal.*

norna är ritade av Kockum. Här finns även ljuskronor i malm och kristallkronor från 1800-talet liksom ljuskronor av trä från 1700-talet som räddades ur den gamla kyrkan, vilket möjligen också är fallet med de äldre psalmnummertavlor som återfinns i koret. Kulturhistoriskt intresse tilldrar sig även ett golvvur i trä av 1700-talsmodell samt ett antal äldre målningar, däribland den gamla kyrkans altartavla framställande nedtagandet av Kristus från korset som hänger på orgelläktaren.

## Kyrkogård

Sillhövda kyrkogårds historia går tillbaka till tiden för kapellets uppförande 1768, men begravingar bör emellertid inte ha skett före det att Sillhövda bildade egen församling som annex till Fridlevstad 1844. En utvidgning sker västerut 1848, då det som idag kallas kyrkogården och utgör den sydöstra delen får sin nuvarande form. Sannolikt är det vid detta tillfälle den tidigare kapelltomten blir kyrkogård. Efter långa diskussioner under 1900-talets första decennier, som även omfattade bygge av ny kyrka, utvidgades kyrkogården under andra delen av 1930-talet efter förslag av Karlskronas stadsarkitekt Sigge Ullén och stadsträdgårdsmästare Paavo Lindquist. Initialt tas endast delen väster om gamla kyrkogården i bruk. Efter att den gamla kyrkan brunnit ner 1940 uppförs den nya kyrkan på nordöstra delen av kyrkogården, som i viss utsträckning omdisponeras efter förslag av Lindquist. I början av 1990-talet tillkommer en minneslund i nordväst efter ritningar av Ove Magnusson och kring år 2000 anläggs ett lapidarium utanför västra kyrkogårdsmuren. Under 2005 och 2006 asfalteras parkeringen och huvudaxeln för ökad tillgänglighet och 2014 restaureras kryptan vid den gamla kyrkogården. Vid allhelgonahelgen 2018 invigs en askgravplats öster om klockstapeln på några återgångna kistgravplatser.

Den äldsta delen av kyrkogården är ännu tydligt avläsbar genom att den i alla väderstreck omgärdas av en bogårdsmur som ursprungligen var kallmurad men sedan tidigt 1900-tal är satt i bruk. Utvidgningen omges i söder och väster av en kallmur och i norr av en vall övervuxen med oxbär. Längs södra och västra gränserna finns dessutom en avenbokshäck och en trädkrans av hamlade parklindor. Kyrkogården har fyra entréer försedda med järngrindor, av vilka de i öster och söder som tillkom 1883 är äldst. Gamla kyrkogården och området i väster som planlades på 1930-talet domineras av en struktur där varje kvarter utgörs av en central gräsbevuxen yta med gravar ordnade mot rygghäckar, som i sin tur inramas av grusade gravplatser omgärdade av buxbomshäckar eller stenramar. På gamla kyrkogården finns grunden efter den gamla kyrkan bevarad, med trappa, krypta vid koret och intilliggande brunn. Norra delen av kyrkogården har endast delvis tagits i bruk, där ett kvarter har gravar placerade rakt i gräset och ett kvarter utgör minneslund gestaltad med smågatsten, spireahäckar, murad brunn, minnessten, sittbänk och ljushållare av konstnären Bengt Jonsson i Blomstermåla. På norra delen, direkt söder om kyrkan, finns även den äldre grundläggningen för klockstapeln bevarad. Vegetationen domineras i norr av fritt placerade högresta björkar. Inslag av björk finns även på den södra delen kompletterad av ek och oxel. Lägre gravvårdar dominerar på kyrkogården, i vissa fall med de tempelgavelmotiv som var vanligt förekommande under 1930-, -40-, och -50-tal. Inslag av äldre högresta



*Sillhövda kyrkogård 2014, foto: Pär-Martin Hedberg.*

vårdar finns endast på gamla kyrkogården i form av obelisker, nyklassicistiska vårdar samt i enstaka fall stenkors och bautastenar.

### *Byggnader på kyrkogården*

Klockstapeln är uppförd kring 1830, sannolikt som en kopia av en äldre klockstapel från 1700-talet. Den flyttades till sin nuvarande plats 1955, då den restaurerades och i viss mån förenklades, bland annat borttogs runda ljudluckor som ännu finns bevarade inne i klockstapeln. Bockkonstruktionen är klädd med bruntjärad panel och har parställda rundbågiga vitmålade ljudluckor i varje väderstreck. Den karnisformade huven är avtäckt med bruntjärat ekspån och kröns av vit spira med kors.

Bårhuset nordöst om kyrkan är ritat av Herbert Kockum och samtida med kyrkan. Byggnaden har rektangulär planform, granitsockel, slätputsade och vitkalkade väggar samt tälttak avtäckt med kopparplåt som kröns av en förgylld kula. Mot väster finns en pardörr med samma utformning som kyrkporten. Östra fasaden har ventilationsgluggar i form av grekiska kors.

I väster, utanför kyrkogården men på fastigheten, ligger en ekonomilänga med rödmålade panel och sadeltak som byggdes på 1990-talet. Söder om kyrkogården på egen fastighet finns den gamla sockenstugan med samtida tillbyggnader som idag fungerar som församlingshem.

# Kulturhistorisk karaktärisering för Sillhövda kyrkoanläggning

Kyrkbyn Sillhövda ligger cirka tre mil norr om Karlskrona i övergången mellan Blekinges dalbygd och de stenbundna skogsbygderna på höglandet i norr. Socknen avgränsas i norr av länsgränsen mot Småland och det gränsnära läget hade innan Blekinge blev svenskt 1658 präglats området genom återkommande krigshärjningar, men även gällande kulturella strömningar till följd av de täta kontakterna med Smålandsbygderna. Sillhövda har historiskt tillhört Fridlevstads socken men fick likt flera av de avlägset belägna orterna i landskapets norra del eget kapell under 1700-talet för att under 1800-talet bilda egna församlingar, en naturlig följd av befolkningsökningen under 1700- och 1800-talen. Efter järnvägens ankomst på 1870-talet kom närbelägna byn Holmsjö att utvecklas till ett stationssamhälle med vilken den gamla kyrkbyn numera är sammanbyggd. Kyrkoanläggningens närmiljö utgörs utöver byns villabebyggelse av sjön Sillhövden på andra sidan landsvägen i öster. Söder om kyrkogården ligger församlingshemmet, inrymt i den gamla sockenstugan, med tillbyggnader.

Det gamla träkapell från 1768 som efter att Sillhövda 1848 bildat egen församling kom att kallas kyrka brann ner till grunden 19 maj 1940. Tiden dessförinnan hade präglats av en utdragen strid mellan församlingsborna och myndigheterna, där de förstnämnda ville bygga ny kyrka och skänka bort timmerkyrkan till Blekinge Musei- och hembygdsförening för flytt till hembygdsparken i Karlskrona. Tillståndsansökan för detta avslogs emellertid av Kungl. Byggnadsstyrelsen i beslut daterat 13 maj 1940, sex dagar innan den ödesdigra branden. Klockstapeln klarade sig tack vare att vinden var nordostlig och dessutom kunde ett flertal inventarier räddas. På inrådan från Byggnadsstyrelsen kontaktades arkitekten Herbert Kockum som ritat tre kyrkor som uppförts för Ronneby pastorat 1939, i medeltidsinspirerad men samtidigt modernistisk stil. Den malmöfödde arkitekten, som familjenamnet till trots tidigare mest varit verksam i Stockholm, är utöver ett antal bostadsprojekt främst känd för att ha ritat ett 50-tal bensinstationer för Svenska BP. Andra söndagen i advent 1945 kunde biskop Rohde inviga den nya helgedomen som utgjordes av långhus med fullbrett kor och underliggande pannrum i väster, torn i öster samt sakristia norr om koret. Den för kyrkobyggnader traditionella orienteringen med kor i öster hade alltså övergivits då Kockum ansåg att entréns placering gjorde sig bäst i öster i anslutning till landsvägen och med en tilltalande utsikt över sjön från kyrkbacken.

Kyrkan har sedan invigningen 1945 genomgått få förändringar och utgör tillsammans med sina systerkyrkor i Ronneby pastorat ett intressant och välbevarat inslag i svensk kyrkobyggnadshistoria. Till de tre kyrkorna i Bredåkra, Kallinge och Saxemara sägs Kockum ha hämtat inspiration i moderkyrkan Heliga Kors i Ronneby. Arkitektoniska grepp som återkommer även i Sillhövda är bland annat användandet av olika typer av valvbågar samt att det treskeppiga kyrkorummet är slaget med kryssvalv förutom över koret som har ett mer påkostat stjärnvalv. Kockum tycks i sina kyrkobyggnader vilja skapa illusionen av en gammal byggnad som byggts om i omgångar, exempelvis

kan Sillhövda likt både Bredåkra och Saxemara med sina långhus med fullbreda kor och symmetriskt placerade fönster sägas alludera på en 1800-talsombyggnad av en medeltida kyrka, där en salskyrka, om än med små proportioner, adderats till ett medeltida västtorn. Beträffande den fasta inredningen syns emellertid inga influenser av den sällsynt välbevarade renässansinredningen i Heliga Kors kyrka. Istället präglas hans kyrkorum av ett samspel mellan slätputsade vitkalkade murverk och valv samt snickerier och fast inredning i betsat eller lackat trä. Funktionalismens genomslag är uppenbart och tydliga paralleller kan dras till de restaureringsideologier som vid tiden kom till uttryck i exempelvis Eiler Græbes och Erik Lundbergs restaureringar av medeltida kyrkor. Inventarier och konstnärlig utsmyckning, inte minst de många belysningsredskapen, har i viss utsträckning historiserande drag men får generellt sägas vara tydligt präglade av samtida konstströmningar. Snickeriarbetena håller genomgående hög hantverksmässig kvalitet. Särskilt konsthistoriskt intresse tilldrar sig det medeltida altarskåpet, en triptyk i polykromt bemålad ek av nordtyskt ursprung från senare delen av 1400-talet, som tidigare tillhört Torhamns kyrkan och utgör Blekinges äldsta bevarade altarskåp. Liksom ett flertal andra föremål som härstammar från den gamla kyrkan, däribland ett flertal ljuskronor, en tidigare altartavla och de båda kyrkklockorna som brukade hänga i klockstapeln, utgör altarskåpet en viktig länk till församlingens äldre historia.

Den gamla kyrkans grund med trappor, krypta och intilliggande brunn är bevarad på gamla kyrkogården, den sydvästra delen av den nuvarande kyrkogården som är tydligt avläsbar genom att den omgärdas av en bogårdsmur som härstammar från 1700-talet. I övrigt präglas såväl denna del av kyrkogården som utvidgningen i väst av en något säregen gestaltning från 1930-talet efter förslag av Karlskronas stadsarkitekt Sigge Ullén och stadsträdgårdsmästare Paavo Lindquist. Kvarteren utgörs av en central gräsbevuxen yta med gravar ordnade mot rygghäckar som i sin tur omgärdas av grusade gravplatser inramade av buxbomshäckar eller stenramar. Lägre gravvårdar är klart dominerande med inslag av äldre högresta vårdar på gamla kyrkogården i form av obelisker, nyklassicistiska vårdar samt i enstaka fall stenkors och bautastenar. Av stor vikt för upplevelse av kyrkomiljön är klockstapeln med tjärad panel och spåntäckt karnisformad huv som uppfördes kring 1830, sannolikt som en kopia av en äldre klockstapel från 1700-talet. Den flyttades till sin nuvarande plats 1955. Grunden vid den tidigare placeringen direkt söder om kyrkan är ännu bevarad. Under decennierna kring mitten av 1900-talet var uppförande av bårhus mycket vanligt på svenska kyrkogårdar. Sillhövdas bårhus är samtida med kyrkan och ritat av Kockum, med slätputsade och vitkalkade väggar samt tälttak avtäckt med kopparplåt som kröns av en förgylld kula.

## Att tänka på vid förvaltningen av kyrkoanläggningen

- Sillhövda kyrka har genomgått mycket få förändringar sedan uppförandet och bevarar i stor uträkning sin ursprungliga gestaltning. Detta bör beaktas vid alla eventuella förändringar exteriört, interiört och i kyrkans närmiljö. Särskilt känslig för tillägg och förändring är interiören, som präglas av en funktionalistisk enkel-

het med samverkan mellan odekorerade slätputsade vita väggar och valv samt fast inredning i trä.

- Sillhövda kyrkogård har i den gamla kyrkogrunden, bogårdsmuren kring gamla kyrkogården samt klockstapeln inslag som är av största vikt för såväl upplevelsen av kyrkomiljön som förståelse för dess historia. Även den äldre grundläggningen för klockstapeln, bårhuset och sockenstugan har stora bevarandevärden.

## Skydd m.m.

Kyrkan och kyrkogården skyddas som kyrkligt kulturminne enligt 4 kap. kulturmiljölagen. Den gamla kyrkogrunden skyddas som fornlämning enligt 2. kap. kulturmiljölagen.

## Källor och litteratur

*Sillhövda kyrka och klockstapel, Underhållsplan (2016-10-21)*, SWECO Architects AB, Malmö.

*Sillhövda kyrkogård, Vård- och underhållsplan 2019*, Ankdammen Konsult, Karlskrona.

Andersson, W. *Sveriges kyrkor - konsthistoriskt inventarium, Blekinge Band I, Medelsta härad*, Stockholm: Svenska Bokhandelscentralen, 1932.

Ullén, M. (red.). *Blekinge – Landskapets kyrkor*, Stockholm: Riksantikvarieämbetets förlag, 2002.

Riksantikvarieämbetet. Fornsök: <https://app.raa.se/open/fornsok/>, hämtad 2020-09-14.

Platsbesök 2020-05-29.

## Övriga uppgifter

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Henrik Nilsson, byggnadsantikvarie

Kvalitetsgranskning: Max Laserna, byggnadsantikvarie

Inventeringsdatum: 2020-05-29.

Fältinventering: Jonas Barros Eriksson, Max Laserna och Henrik Nilsson

Foto (där inte annat anges): Max Laserna och Henrik Nilsson

Layout: Henrik Nilsson

Färdigställd: 2020-09-14.